

ПІДРУЧНИКИ З ТЕРМІНОЗНАВСТВА КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

© Кочан І. М., 2017

У статті здійснено огляд навчальних підручників із термінознавства, ділової мови, фахового спрямування зазначеного періоду, де є відповідні розділи про терміни, термінологію, терміносистему. Окремо розглянуто книжки, у яких описано вузькофахові терміносистеми, їхні мовні особливості, становлення, розвиток і функціонування.

Ключові слова: українська мова, підручник, термінознавство, термінологія.

This article provides an overview of the educational books and textbooks on terminology, textbooks on business language and professional direction of given period, which has relevant sections about terms, terminology and term system. The books, which describes narrow field terminologies, their linguistic peculiarities, formation, development and functioning are reviewed separately.

Keywords: Ukrainian language, textbook, terminology science, terminology.

Навчити мові професії – велике мистецтво. Потрібно бути добрим фахівцем і знати всі тонкощі мови. Нині цю функцію взяли на себе філологи. Уже маємо понад сотню книжок, де в розділі повторення шкільного курсу мови зацентровано на професійному мовленні. Оскільки основою мови професії є термінологія, тому на заняттях із професійного українського мовлення їй приділяють належну увагу. Помічником викладачеві в цій справі стають навчальні книжки. Вони бувають різного спрямування й призначення: це підручники, навчальні посібники, практикуми, тексти (конспекти) лекцій, навчально-методичні матеріали та комплекси. У попередніх статтях ми вже аналізували навчальні посібники загального й вузькофахового спрямування. У цій зосередимо увагу саме на підручниках, яких не так уже й багато, і в котрих ідеться про українські терміносистеми та історію українського термінознавства.

Підручник – це видання, що містить систематичний виклад навчальної дисципліни (її розділу, частини), що відповідає навчальній програмі й офіційно затверджене як цього виду літератури.

Одним із перших підручників з українського термінознавства є праця, яку 1994 року написали науковці Львівського національного університету ім. І. Франка – професор, доктор філологічних наук Таміла Панько та доценти кафедри української мови – Ірина Кочан і Галина Мацюк. Книга задресована студентам гуманітарних спеціальностей. У цій праці до наукового обігу залучено значний масив недосліджених джерел, розкрито концептуальні засади формування різних терміносистем на функційному рівні: поява терміна, його вживаність, зафіксованість у словнику тощо, з'ясовано роль конкретних особистостей в українському термінотворенні. Підручник «Українське термінознавство» (Львів, 1994) розглядає джерела наукового опрацювання теорії і практики терміна українськими науковцями, становлення українського словникарства в руслі розвитку української термінології та постановня науки про неї. Перша її частина містить знакові віхи становлення й розвитку українського термінознавства, де зосереджено увагу на окремих постатях термінологів і здійснено огляд основних терміносистем: *сакральної, суспільно-політичної, лінгвістичної, друкарської, військової, морської, мінералогічної, музичної*. А в другій – викладено основні напрями цієї науки та проблематику сучасного термінознавства.

Оскільки в радянському термінознавстві початок цієї науки пов'язували з ім'ям Г. Винокура, який 1939 року опублікував статтю «О некоторых явлениях словообразования в русской технической

кой терминології», то автори підручника порушили звичний порядок відліку й показали, що коріння українського термінознавства значно глибші. Тут згадано теорію терміна у філософській концепції Г. Кониського (Києво-Могилянська академія, XVIII ст. І. Верхратського, І. Франка (XIX–XX ст.), а також проаналізовано діяльність таких інституцій як НТШ (Наукове товариство ім. Т. Шевченка), ІУНМ (Інститут української наукової мови), часопису «Рідна мова» І. Огієнка (Варшава, 1933–1939) тощо. Окрему увагу приділено історії української термінографії. Цей підручник став настільною книгою багатьох термінологів і вихідним пунктом багатьох наукових досліджень фахових терміносистем.

За п'ять років – з'явилася праця Галини Наконечної «Українська науково-технічна термінологія» (Львів, 1999), у якій здійснено огляд історичних етапів розвитку української наукової термінології протягом 150 років, починаючи від 1848. Автор зазначає, що українська наукова термінологія формувалася в руслі європейських національних термінологій, де провідними підходами до формування національних терміносистем були *інтернаціональний* (творення на базі латинської мови) та *народницький* (терміни творили на власномовній основі). Центральне місце в посібнику посідають історичні екскурси термінотворчості Східної, Центральної та Західної України. Основну увагу дослідниця зосередила на *хімічній* терміносистемі й тому саме через призму цієї термінології виклала огляд її формування й становлення.

Уперше в цьому виданні йдеться про термінологічні праці української діаспори, згадано імена М. Пежанського, В. Лева, К. Церкевича, А. Вовка, окреслено діяльність закордонних термінологічних центрів, перелічено основні термінологічні центри, такі як *ISO, IES, Infoterm, TermNet* тощо.

На сучасному етапі авторка вказала на п'ять підходів до упорядкування української науково-технічної термінології. Це *формальний, етнографічний, консервативний, інтернаціональний і поміркований*. Ураховуючи історичні, національні, політичні чинники, а також спираючись на досвід європейської науки, маємо виробити оптимальний варіант національного терміна, – постулює укладач науково-дидактичної праці.

Попри те, що в книжці не зазначено її статусу, після «Українського термінознавства» вона стала продовженням і доповненням цього підручника.

Книга Миколи Зарицького «Актуальні проблеми українського термінознавства» (Київ, 2004) стала другим підручником із термінознавства в Україні. Усі сім її розділів призначено для студентів Київського політехнічного інституту спеціальності «видавнича справа і редагування». Мета, яку ставив перед собою автор-упорядник, – показати студентам гуманітарного профілю, як формується і функціонує такий важливий інструмент наукового мовлення як термінологія.

Перший розділ має назву «Загальні основи здобуття знань як складової частини* суспільного виробництва». У ньому йдеться про структуру світу (натурфакти, артефакти, техносферу та ноосферу), діяльність (потребу, потяг, мету, мотивацію, засоби і способи діяльності, результат). Діяльність автор поділяє на конкретно-матеріальну та духовно** -пізнавальну. Окремим параграфом вирізняє структуру і функцію пізнавального процесу. У ньому здеталізовано такі терміни як *сприйняття, уявлення, мислення, поняття, судження, умовивід, теорія та ідея*. Далі йдеться про дослідження як спосіб пізнання. Увагу автор приділяє об'єкту і предмету дослідження, видам дослідження (емпіричним і теоретичним), не оминає процесів спостереження та експерименту. Закінчено розділ роздумами про способи пізнавальної діяльності (*аналіз, синтез, індукцію, дедукцію, зіставлення, кореляцію, координацію, порівняння, узагальнення, висновки* тощо). Зокрема автор визначає **поняття**: «це мислительна*** модель об'єкта, що формується у знаковій формі – слові або словосполученні****» (С. 23). А на основі поняттєвого апарату, мислительних форм, суджень, умовиводів створюють схеми, типології для подальших досліджень. Назвою поняття є термін. Власне такий підхід логіко-

* складник – ред.

** духово – ред.

*** мислена (тут і далі) – ред.

**** словосполучі – ред.

філософський, що створює наукове підґрунтя, і є доволі важливим для майбутніх науковців. Його ніде не повторено, що є специфічною ознакою саме цього підручника з українського термінознавства.

Другий розділ підручника стосується проблем теорії та практики українського термінознавства. Ці проблеми поділено на кілька груп. *Перша* група охопила сутність терміна й термінологічної системи. *Друга* група пов'язана з термінотворчістю і цариною функціонування термінів, *третья* – із проблемами уніфікування, а *четверта* – стандартування термінів.

Даючи визначення терміносистемі як зуніфікованій системі термінів, доєднаних до стандартизованого опрацювання, М. Зарицький наголошує на тісній співпраці фахівців і філологів. Дуже добре, що в підручнику здиференційовано такі терміноодиниці як *власне терміни, номен, терміноїди, професіоналізми, номенклатурні назви*. А в кожній терміносистемі вирізняє кола *мікросистеми, мінісистеми, макросистеми, мегасистеми, суперсистеми*. Тому, досліджуючи терміносистему, треба це враховувати й підходити до мовного аналізу з позицій субстанційної, функційної та структурної (С. 48).

У третьому розділі подано основи термінотворення, розглянуто царини вживання та походження термінознаків, Автор наголошує, що загальнотеоретичною підвалиною термінотворення має бути співвідношення форми та змісту мовної одиниці, що позначає те чи те наукове поняття. На підтвердження треба застосовувати зовнішньомовну та внутрішньомовну експертизу. Зовнішньомовна дозволить з'ясувати, чи відповідає мовний знак вимогам національної свідомості, а внутрішньомовна – передбачає аналіз плану вираження та плану змісту і їхню відповідність нормам сучасної мови. Тут же автор вирізняє основні параметри (показники), за якими здійснюють термінотворення. До них увіходять: характер мовного знака, походження термінів, будова словесного терміна. Названо й основні способи термінотворення: лексико-семантичний, морфолого-синтаксичний, морфемний, синтаксичний.

У четвертому підрозділі подано історію українського термінотворення. Автор наводить кілька періодів розвитку українського термінознавства, серед яких: 1) від давнини до XVIII ст.; 2) XVIII ст.; 3) від початку XIX до 1917 р.; 4) 1917–1961; 5) 1961–1990; 6) 1990 – до сьогодні. Кожен детально описано, названо й зааналізовано вагомі праці того чи того часу та їхніх авторів.

П'ятий розділ містить детальний опис фахових словників. Подано тлумачні й перекладні словники термінів різних галузей знань. Цікаво, що окрему увагу звернув автор й на етимологічні термінологічні словники, наприклад «Словник походження математичних термінів» (Харків, 1935).

У шостому йдеться про створення і призначення стандартів. М. Зарицький визначає стандарт як *нормативний документ, що встановлює характеристики продукту матеріального чи духовного** виробництва. У нашому випадку це є терміни й визначення (дефініції) до них.

Сьомий розділ – цілком практичний, оскільки містить програму опрацювання термінологічного словника та питання для самоперевірки, теми для рефератів, список використаних джерел.

На жаль, більше *підручників* з українського термінознавства загального спрямування ми не виявили.

Окремі розділи про термін і термінологію містять підручники з ділового та професійного мовлення. Метою викладання навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» є продовження формування національно-мовної особистості, комунікативних навичок майбутніх спеціалістів, студіювання особливостей фахової мови. У сучасних навчальних програмах із фахового мовлення передбачено такі теми: *Термін та його ознаки. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія. Способи творення термінів. Особливості термінології обраного фаху*.

У навчальному підручнику Світлани Шевчук та Ірини Клименко «Українська мова за професійним спрямуванням» (Київ, 2011.) термінологію розглянуто в окремому розділі, де визначено й описано такі поняття, як *термін, термінологія, терміносистема*. Розглянуто різні види термінологічних словників, з'ясовано поняття *уніфікації* і *стандартизації* термінів. Так, у підручнику подано такі визначення: **Термін** (від латин. *terminus* – межа, кінець) – це слово або словосполучення**, яке

* духового – ред.

** словосполука (тут і далі) – ред.

позначає поняття певної галузі знань чи діяльності людини. **Термінологія** – 1) розділ мовознавства, що вивчає терміни (у цьому значенні все частіше використовують слово термінознавство); 2) сукупність термінів певної мови або певної галузі (С. 513). Окреслено ознаки терміна: *системність, точність, прагнення до однозначності, наявність дефініції...*

Зокрема запропоновано *алгоритм* укладання термінологічного стандарту:

- систематизують поняття певної галузі науки чи техніки, переділяють їх за категоріями (предмети, процеси, якості, величини тощо);
- розмежовують родові та видові поняття;
- відбирають усі терміни галузі, узяті для стандартизації, зі словників різних років видання, статей, підручників, періодики, рукописів й інших джерел;
- розподіляють терміни за групами: а) вузькоспеціальні, б) міжгалузеві, в) загальнонаукові (загальнотехнічні);
- визначають із групи термінів-синонімів нормативні (інші терміни також подають, але з позначкою – «не рекомендовано»);
- добирають еквіваленти англійською, німецькою, французькою, російською мовами з відповідних міжнародних стандартів;
- формулюють українською мовою означення (дефініції) поняття.

Мовознавці рецензують стандарт, стаття якого має таку будову:

- назва поняття українською мовою;
- скорочена форма терміна;
- недозволений (нерекомендований) синонім;
- родові поняття;
- видові поняття;
- еквіваленти англійською, німецькою, російською, французькою мовами;
- дефініція (означення);
- формула або схема (С. 517).

На переконання авторів, терміни бувають *загальнонаукові, міжгалузеві та вузькоспеціальні*, подано способи творення термінів і їхню структуру. Окремим питанням подано сучасні проблеми українського термінознавства, серед яких чільне місце посідає зросійщення термінів. Великим плюсом посібника є наявність практичного блоку, у вправах якого студентам пропонують вписати терміни власного фаху, визначити способи творення термінів, поставити терміни у формі Р. в. однини тощо.

Зокрема в підручнику зазначено: «...*страх українського вченого* перед українською мовою породжений невмінням чи небажанням засвоювати її засоби, щоб перекодовувати новітні наукові інформаційні потоки. Мислення мовними кліше, відсутність опірності іншомовним словам і брак зусиль у пошуку відповідних українських мовних засобів вираження наукової думки знижує науковий потенціал українського ученого, робить його піддатливим до наукових схем та ідей, нав'язаних іззовні*».

Окремої уваги варті підручники з фахового мовлення, *спрямовані на конкретну галузь знань*. Так, за останні роки побачила світ низка підручників для студентів медичних навчальних закладів. Це пояснюється тим, що на початку ХХІ ст. зростає кількість вузькоспеціальних медичних термінів – близько 1000 щорічно. Наприклад, терміносистема лікарських засобів охопила понад 80 тисяч слів. Тому поява таких навчальних підручників, у яких фахові терміни є в центрі уваги, дуже важлива. А як відомо, медична термінологія базується на латині. Тому підручник Мирослава Закалюжного, Галини Паласюк «Латинська мова і** основи медичної термінології» (Тернопіль, 2004) має цілком термінологічну спрямованість. Він містить; термінологічні додатки, зокрема подано елементи давньогрецької мови в медичній термінології, медико-технічну термінологію, тобто назви апаратів, інструментів, приладів, пов'язок грецько-латинського й іншомовного походження, латин-

* науковця (тут і далі) – ред.

** й (та) – ред.

сько-український та українсько-латинський словники назв деяких лікарських речовин, їхньої сировини й лікарських рослинних засобів.

Анатомічна термінологія відповідає вимогам Міжнародної анатомічної номенклатури (Сан-Паулу, 1997), а українські еквіваленти латинських анатомічних термінів – українському стандарту, опублікованому 2001 року.

Підручник Геннадія Золотухіна, Ніни Литвиненко, Наталії Місник «Фахова мова медика (українська мова за професійним спрямуванням)» (Київ, 2010) своєрідний тим, що від 12-ї теми, кожен розділ насичено фаховою лексикою. І хоча про термін, термінологію, терміносистему конкретно не йдеться, однак і сам текст, і зразки документів, і вправи містять, по суті, медичні терміни, наприклад: *запалення вуха, втрата слуху, дифтерія гортані, травма вуха, частий нежить, катаральна ангіна, сірчана пробка, вушна раковина, утруднене носове дихання, біль під час ковтання...* (С. 205). Та ілюстративний матеріал до мовних правил (здебільшого орфографічний) містить, на жаль, лише загальнонавчальну лексику й відомі власні назви. Хоча тут було б доречно проілюструвати все фаховим матеріалом. У підручнику виокремлено теми: очні хвороби, стоматологія, захворювання вуха, горла, носа, травматологія, хірургія, операція тощо.

У підручнику Євгенії Світличної, Алли Берестової, Олеси Тележкіної «Фахова мова фармацевта» (Харків, 2012) авторський колектив зазначив, що **терміни** – це слова чи словосполучення, які вживаються у вузькій сфері мовлення на означення спеціальних понять і предметів. Терміни мають велику точність значення, вони позбавлені образних, суб'єктивно-оцінних відтінків. Створюються терміни засобами власної мови (справочинство), запозичуються з інших мов (*супсензія, фармація*) або утворюються внаслідок поєднання частин іншомовного та власного слова (*мікропідрибнювач, скорозшивач, ресурсоведення*). Терміни вживають з одним, закріпленим у словнику значенням. Вживання нестандартних термінів небажане, бо воно призводить до засмічення ділової мови. Не треба також вживати ті терміни, які втратили своє вузьке значення й потрапили до загальнонародної мови. А **професіоналізми** – це слова або вислови, притаманні мові вузької професійної групи осіб. Професіоналізми виникають у двох випадках: коли певна галузь не має розвинутої термінології, або як неофіційні заміники термінів, які вживають у розмовній мові. Серед професіоналізмів переважають слова загальнонародної мови, ужиті в незвичайному* для них значенні або формі. Уживання професіоналізмів у діловоденні споріднених установ можливе і зрозуміле, але поширення їх на міжвідомчі справи небажане (С. 206). Оце вся інформація про терміни. Не зовсім точна й дуже загальна.

Підручник Галини Козаченко також спрямовано на фах медиків. «Українська мова за професійним спрямуванням: підручник» (Київ, 2013, 2017). У третьому розділі, що має назву «Лексичний аспект сучасної української літературної мови у професійному спілкуванні», є окремі параграфи про термін і професіоналізм. Визначення терміна чітке, коротке, логічне, а відповідно – доступне і зрозуміле: «*Термін – це слово або словосполучення, що чітко й однозначно позначає наукове чи спеціальне поняття*» (С. 100). Залежно від ступеня спеціалізації зазначені терміни можна поділити на три основні групи:

– *загальнонаукові* терміни – уживають практично в усіх галузевих термінологіях, наприклад: *концепція, тенденція, теорія, аналіз, синтез*;

– *міжгалузеві* терміни – використовують у кількох споріднених й віддалених галузях. Наприклад, спорідненими є фармацевтичні й медичні терміни: *лікарський препарат, хвороба, діагноз*;

– *вузькоспеціальні* терміни – це терміни, характерні лише для певної галузі, наприклад: *адвокат, презумпція* (юридична термінологія). (А чому не власне медична певної вузької галузі?, скажімо: *стоматит, карієс, зубний камінь* тощо). Підручник же створено для медиків!

У цьому підручнику виокремлено *номенклатуру* і *професіоналізми*. Напр.: **Номенклатура** – сукупність назв (номенів) конкретних об'єктів певної галузі. **Професіоналізми** – слова й мовленнєві звороти, характерні для мови людей певних професій. Оскільки професіоналізми вживають на позначення спеціальних понять лише у сфері певної професії, вони не завжди відповідають нормам

* незвичному – ред.

літературної мови, а виступають як неофіційні (тому й експресивно забарвлені) синоніми до термінів. Здебільшого професіоналізми застосовуються в усному неофіційному мовленні людей певного фаху (На жаль, жодного прикладу!) (С. 101). Зазначено й основні способи творення термінів:

- префіксальний (*підшлунковий, під'язиковий*) (хоча це суфіксально-префіксальний спосіб!!!);
- суфіксальний (*сонливість, туберкулін*);
- префіксально-суфіксальний (*зашивання* (а це суфіксальний – від зашивати!), *міжребер'я*);
- осново- та словоскладання (*біосинтез, щитоподібний, акушер-гінеколог*).

До окремої таблиці введено основні терміноелементи, на зразок: **-томія** (видалення), **-ома** (пухлинні утворення), **-ит (-ім)** (запальний процес).

У юридичному фаховому мовленні термінологія і термінографія також посідають чільне місце. За навчальною програмою студенти правознавчих спеціальностей повинні опанувати такі теми:

Юридична термінологія у професійному мовленні. Історія і сучасні проблеми української термінології. Теоретичні засади термінознавства та лексикографії. Термін та його ознаки. Термінологія як система. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія. Юридична термінологічна система. Поняття юридичного терміна. Класифікація юридичних термінів. Синонімія та омонімія в юридичній термінології. Паронімія юридичних термінів. Юридична лексикографія. Словники як джерело інформації. Використання словників у роботі з правничими термінами. Українські електронні термінологічні словники. Серед підручників вузькофахового спрямування є: Токарська А. С., Кочан І. М. «Українська мова фахового спрямування для юристів» (Київ, 2008), Кочан І. М., Токарська А. С. «Культура фахового спрямування для правників» (Львів, 2003), – а також Янковська Г. В. «Українська мова для юристів» (Київ, 2011).

На жаль, у підручнику Руслана Кацавця «Мова у професії юриста» (Київ, 2000) жодного рядка про термін і термінологію нема. Навіть слова «термін» там не виявлено. У підручнику Антоніни Токарської та Ірини Кочан «Українська мова фахового спрямування для юристів» (Київ, 2008) цілий розділ про терміни і фахову лексику. Він містить екскурс в історію правничої термінології, окреслено будову сучасної терміносистеми (ядро й периферія), дано характеристику юридичних термінів за походженням. Термін у підручнику має таку дефініцію: *«це одиниця мови, яка виражає специфічне поняття конкретної сфери професійного спілкування, що характеризує та ідентифікує її»* (С. 71), а термінологія – це сукупність термінів певної наукової галузі, тісно пов'язана зі сферою науки (С. 65). Зазначено також, що термінологія повинна бути національна за формою і міжнародна за змістом*. Конкретизовано також поняття *правнича термінологія* – це сукупність номінацій, що позначають правові явища і поняття, притаманні правничим наукам, до яких належать: законодавство, судочинство... (С. 65).

З інших галузей знань є чимало посібників, практикумів, методичних матеріалів, та, на жаль, обмаль підручників. Натрапляємо на окремі параграфи про термін та термінологію в підручниках із ділового та професійного мовлення раніших років видання.

Зокрема у праці Миколи Зубкова «Сучасна українська ділова мова» (Харків, 2009) є декілька параграфів, у яких ідеться про терміни і професійну лексику. На початку подано чітке визначення терміна: *«...– це слово або усталена словосполука, що чітко й недвозначно позначає наукове чи спеціальне поняття. Термін не називає поняття, як звичайне слово, а, навпаки, поняття приписуємо терміну, додаємо до нього. У цій різниці вбачається відома конвеційність терміна, яка полягає в тому, що науковці чи фахівці тієї чи іншої галузі домовляються, що розуміти, яке поняття вкладати в той чи той термін»* (С. 56). Далі витлумачено термін **дефініція**. Це лаконічне логічне визначення, яке вказує на суттєві ознаки предмета або значення поняття, тобто його зміст і межі. Там же перелічено основні ознаки терміна: *«системність, наявність дефініції (визначення), моносемічність (рівнозначність), стилістична нейтральність, відсутність експресії, образності, суб'єктивно-оцінних відтінків»*. Усі терміни автор поділяє на загальнонавчовані та вузькофахові. Виокремлено також поняття термінології та терміносистеми. Так, **«термінологія – це така підмножина термінів, яка**

* національна формою і міжнародна змістом – ред.

відображає поняття, що утворилися й функціонують у кожній галузі стихійно», а «**терміносистема** – це опрацьована фахівцями певної галузі та лінгвістами підмножина термінів, яка адекватно й рівнозначно відображає систему понять цієї галузі» (С. 56). В окремому параграфі ознайомлено студентів із професіоналізмами. Автор дидактичної праці дає їм таке визначення: це «слова й мовленнєві звороти, властиві для мови людей певних фахів». «На відміну від термінів, професіоналізми не мають чіткого наукового визначення й не становлять цілісної системи. Якщо терміни – це, зазвичай, абстрактні поняття, то **професіоналізми** – конкретні, тому що детально диференціюють ті предмети, дії, якості, що безпосередньо пов'язані із цариною діяльності відповідного фаху». Із цим визначенням не можна повністю погодитися, адже наведені в підручнику приклади на зразок *мама* (материнська плата), *клава* (клавіатура), по-перше, є сленговими словами, а тому зрозумілі лише тісному колу фахівців-комп'ютерників, вони не конкретизують поняття, а навпаки, – роблять їх дещо незрозумілими для широкого загалу. По-друге, сленгові слова не завжди є професіоналізмами. Із незначними змінами цей самий матеріал автор викладав і в попередніх своїх виданнях (Харків, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004). Хоча його «Сучасна українська мова за професійним спрямуванням» (Харків, 2006) містить додатковий розділ «Вимоги до терміна», де з посиланням на ДСТУ 3966:2000, уже ґрунтовно викладено форми існування та способи творення термінів, а відтак – конкретизовано основні ознаки терміна.

Таким чином можемо констатувати, що за часи незалежності здійснено суттєвий крок уперед щодо виокремлення української термінології, виявлення її специфіки, тернистої історії різних форм функціонування. Позитивно, що тема «термін і термінологія» посідають чимраз більше місця в навчальних програмах та підручниках з української мови фахового спрямування. Побачили світ і підручники з термінознавства окремих галузей знань: медичної, юридичної, економічної. Проте перед науковцями ще стоять завдання подати історію становлення українських терміносистем у кожній галузі знань. Тому роботи для них ще вистачить...

1. Закалюжний М. М. Латинська мова і основи медичної термінології / М. М. Закалюжний, Г. Б. Паласюк. – Тернопіль, 2004. – 430 с. 2. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства : підручн. для студ. вищих навч. закл. / М. С. Зарицький. – К. : Політехніка; ТОВ «Фірма "Періодика"», 2004. – 124 с. 3. Золотухін Г. О. Фахова мова медика : [підручник] / Г. О. Золотухін, Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник. – К. : Здоров'я, 2001. – 395 с. 4. Зубков М. Сучасна українська ділова мова : підручн. для вищих навч. закл. / Микола Зубков. – [2-ге вид. доп.] – Х. : Торсінг, 2002. – 448 с. 5. Зубков М. Сучасна українська ділова мова : підручн. для вищих та середніх спец. навч. закл. / Микола Зубков. – [9-те вид., випр. і доп.] – Х. : ФСП Співак Т. К. – 400 с. 6. Зубков М. Сучасна ділова мова за професійним спрямуванням : підручник / Микола Зубков. – [2-ге вид., випр. і доп.] – Х. : Факт, 2006. – 496 с. 7. Кацавець Р. С. Українська мова : професійне спрямування : [підручник] / Р. С. Кацавець. – К., 2007. 8. Козаченко Г. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник / Г. В. Козаченко. – Медицина, 2013, 2017. – 336 с. 9. Кочан І. М. Культура фахового мовлення правника / І. М. Кочан, А. С. Токарська. – Л. : Світ, 2003. – 310 с. 10. Максименко В. Ф. Сучасна ділова українська мова : [підручник] / В. Ф. Максименко. – Х., 2007. 11. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія / Галина Наконечна. – Л. : Кальварія, 1999. – 105 с. 12. Панько Т. І. Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Л. : Світ, 1994. – 216 с. 13. Світлична Є. І. Фахова мова фармацевта : [підручник] / Є. І. Світлична, А. А. Берестова, О. О. Телєжкіна. – Х. : Тім Пабліш Груп, 2012. – 260 с. 14. Токарська А. С. Українська мова фахового спрямування для юристів / А. С. Токарська, І. М. Кочан. – К. : Знання, 2008. – 415 с. 15. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : [підручник] / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – [2-ге вид., випр. і доп.] – К. : Алерта, 2011. – 696 с. 16. Янковська Г. В. Українська мова для юристів / Г. В. Янковська. – К. : КНТ, 2011. – 367 с.